

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

שיחה שנאמרה בהיכל ישיבת "נחלת בנימין" מודיעין עילית

אנחנו נמצאים עכשיו אחרי חג השבועות זמן מתן תורתנו, וכבר הזכרנו מה שכתוב בספרים כי אין הכוונה רק שהיה פעם מתן תורתנו בחג השבועות, אלא בכל שנה ושנה חוזרת ההשפעה של קבלת התורה בחג השבועות, והוא גם יום הדין על הצלחה בתורה, וכל אחד זוכה להשפעה של הצלחה בתורה לפי הזכויות שהיו עד שבועות, ועכשיו בעמדנו לאחר חג השבועות, ודאי שכל אחד ואחד זכה והשיג זכויות יותר ממה שהיה לפני שבועות, וצריכים להמשיך ולהתחזק כדי שההצלחה בתורה תימשך הלאה.

יגעת ומצאתי תאמין

מה היא הדרך להצלחה בתורה, יש דרכים שמפורשים בגמרות ובמשניות, ובפרק ו' דאבות אמרו ארבעים ושמונה דברים שהתורה נקנית בהם, ושם מוזכרים הרבה מעלות שעל ידם זוכים לכתר תורה, היינו דרגה גבוהה של הצלחה בתורה, כמו מלך שיש לו כתר מלכות ומשפיע על הציבור, כך זוכים לכתר תורה להשפיע על אחרים בתורה, אבל יש הרבה דרגות בהצלחה בתורה, ויש גם דרגות פחות מכתר תורה, ובזה מצינו שתי גמרות מפורשות כיצד זוכים להצלחה בתורה.

אמרו חז"ל במגילה (ו, ב) "יגעת ומצאתי תאמין", היינו שעל ידי יגיעה זוכים להצלחה בתורה. מה היא היגיעה? יש כאלה שחושבים שצריכים להתאמץ מאד וללמוד מתוך מתח, אבל באמת ידוע שמי שמתאמץ יותר מכוחותיו אינו מצליח, כל גדולי הדור יגיעים בתורה לפי כוחותיהם, ושרויים תמיד בשמחה ובמצב רוח טוב בלי שום דאגות, ולא רק עכשיו אלא כבר מצעירותם היו תמיד עם הנהגה כזאת בלי שום שינוי, ישנים בזמן ואוכלים בזמן ונחים בזמן.

אם כן מה נקרא "יגעת"? יגיעה היינו התמדה בתורה לפי כוחו של כל אחד ואחד, וניצול הזמן בשלמות ובלי בטלה, ודבר זה הוא נגד הטבע מפני שיש יצר הרע שמפריע, והאדם בטבעו רוצה לנוח ולטייל ולדבר דברים בטלים, וקשה מאד להתגבר כנגד הטבע, ומי שמצליח להתגבר על כל הדברים האלו מתוך שלווה הנפש, ולהיות דבוק בתורה עם כל ריכוז המחשבה בדברי תורה, לא מתוך מתח אלא מפני שהתורה מעניינת ומושכת אותו, זה נקרא יגיעה בתורה.

ועל זה אמרו יגעת ומצאתי תאמין, ולא אמרו יגעת וקיבלתי אלא יגעת ומצאתי, היינו כמו מציאה שבאה בהיסח הדעת ואינה בדרך הטבע, כך גם מי שיגע בתורה זוכה להצלחה למעלה מדרך הטבע, יותר מהכישרונות ויותר מהטבע שלו, ובזכות היגיעה זוכה למצוא הצלחה בתורה יותר ממה שחשב ותיאר לעצמו.

ואמרו שם בגמרא "ולא אמרן אלא לחידודי אבל לאוקמי גירסא סייעתא מן שמיא היא", ופירש"י, "לאוקמי גירסא - שלא תשתכח ממנו", היינו שעל ידי היגיעה זוכה לחידודי - להיות בעל הבנה ובעל חשבון במשא ומתן של הלכה, ויכול לומר קושיות ותיירוץ טובים בשכל הישר, אבל לאוקמי גירסא - לזכור ולא לשכוח את מה שלמד, לזה לא מספיק היגיעה וצריכים סייעתא דשמיא.

ובאמת טבע האדם הוא לשכוח, ורק דבר מעניין מאד שעושה רושם נשאר בזיכרון, וכגון שמחה גדולה או להיפך רחמנא לצלן, או אם מישהו פעם פגע פגיעה בכבודו, את זה זוכרים ולא שוכחים, אבל סתם דבר שוכחים ומסיחים דעת, וכך גם בתורה אם לומדים מתוך סקרנות ומפני שהלימוד מעניין ומושך, אז יש התפעלות והלימוד עושה רושם ונשאר בזיכרון, אבל קשה להיות בהתפעלות כל הזמן, ולזה צריכים סייעתא דשמיא שהלימוד יעשה רושם ולזכור את מה שלומדים.

ואגב יש להזכיר מה שכבר סיפרתי שנכנס אלי תלמיד אחד ואמר שאינו זוכר כלום ממה שהוא לומד, וזה מעיק עליו כל כך עד שכבר אינו מסוגל ללמוד, והוא מודאג ושבור מאד מזה, ונכנסתי איתו בדברים והתברר כי הסיבה שאינו זוכר היא מחמת זה גופא שהוא חושב כל הזמן כיצד לזכור ולא לשכוח, וגם בשעת הלימוד הוא לא מסיח דעת מזה, וכיון שהוא מודאג וטרוד, חסר לו יישוב הדעת ואינו מסוגל להתרכז בלימודו כראוי, וממילא אינו יכול לקלוט ולזכור כלום.

ואמרתי לו כי העצה היא להיות רגוע ולא לדאוג, ואף על פי שהוא רוצה לזכור את מה שלמד, הרי החיוב הוא לעסוק בדברי תורה, וכפי שאנו אומרים בנוסח הברכה: "וציוונו לעסוק בדברי תורה", ואמנם יש גם מצוה שלא לשכוח וכמו שאמרו (אבות ג, ח) כל השוכח דבר אחד ממשנתו מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב בנפשו, וצריך גם שיהיו דברי תורה מחודדים בפיך (קידושין ל, א), אבל המצוה היא לעסוק בדברי תורה, וצריך לעסוק בצורה כזאת שתביא לידי זיכרון ומחודדים בפיך, ואם בשעת הלימוד יחשוב על מה שרוצה לזכור, לא יזכור כלום.

לכן לשלומדים צריכים שכל ריכוז המחשבה יהיה רק להבין את מה שלומדים, ולא לחשוב עוד מחשבות אחרות בשעת הלימוד, כי אם באמצע הלימוד אדם טרוד במחשבה כיצד יזכור את מה שלמד, זה מפריע לו להתרכז בלימודו כראוי, ונמצא שהוא גורם לעצמו שישכח את מה שלמד, מפני שאינו מרוכז בלימודו ואינו יכול לזכור, ואדרבה ככל שרגועים יותר כך זוכרים ומבינים יותר, ובשעת הלימוד צריך להסיח דעת מכל המחשבות האחרות המפריעות להצלחה בתורה.

ועוד צריך לדעת שאם אדם עוסק בתורה בכל כוחו, גם אם אינו זוכר מה שלמד, יהיה לו עולם הבא אותו דבר, מפני שהוא אנוס, והזיכרון אינו תלוי בידו אלא בסייעתא דשמיא, וכבר אמרו באבות שם שאינו עובר בפי תשכח אלא בזמן שמסירם מלבו, והיינו בזמן שהוא גרם לעצמו לשכוח את מה שלמד, אבל מי שמשדל ועוסק בתורה בכל כוחו, גם מה ששכח בעולם הזה יזכור בעולם הבא, וכמו שידוע מהזהוהר שכל מה שאדם עמל בתורה ואינו מבין בעולם הזה, יזכה להבין בעולם הבא.

מה יעשה אדם ויחכם

ומצינו עוד בגמרא בדרכי הצלחה בתורה (נדה ע, ב) ששאלו את רבי יהושע בן חנניה "מה יעשה אדם ויחכם", היינו כיצד זוכים לחכמת התורה, אמר להם "ירבה בישיבה וימעט בסחורה", היינו שילמד הרבה תורה בהתמדה, ושאלו, "הרבה עשו ולא הועיל להם", הרי יש הרבה מתמידים גדולים שאינם זוכים לדרגה של הבנה וחכמת התורה, אמר להם, "יבקשו רחמים ממי שהחכמה שלו".

והקשו שם בגמרא מאי קא משמע לך, ופירש"י, למה ליה למימר להו ירבה בישיבה הואיל וברחמים הדבר תלוי, והיינו כי זהו דבר פשוט שצריכים לבקש רחמים, מפני שאדם שזקוק לאיזה דבר הרי הוא מבקש,

וכגון מי שחסר לו דבר גשמי, ויודע שיש מי שיכול לתת לו, הרי הוא הולך ומבקש שיתנו לו, וכך גם בתורה, אם רוצים תורה ויודעים שזה מן השמים צריכים לבקש, ומי שאינו מבקש זהו סימן שהוא סבור שיכול להצליח בכוחות עצמו, ולא מגיע לו סייעתא דשמיא.

ועל זה הקשו שם בגמרא "מאי קא משמע לן", ותירצו "דהא בלא הא לא סגי", היינו כי היה מקום לחשוב שמספיק בקשת הרחמים לבד, ואף על פי שבוודאי לא שייך לזכות לחכמת התורה בלי ללמוד, אבל אולי מספיק שאדם יתפלל ויבקש רחמים והתפילה כבר תיתן לו כוחות ומרץ ללמוד שעל ידי זה יזכה לחכמת התורה, וחדש רבי יהושע בן חנניה כי התפילה לבד אינה מועילה, וצריך קודם שהוא ישפיע על עצמו וירבה בישיבה כמה שהוא יכול, ומי שאינו משתדל להרבות בישיבה בכל כוחו, לא יתנו לו מן השמים מרץ ללמוד.

והיינו מפני שאדם שאינו עושה כל מה שהוא יכול בכוחות עצמו אינו זוכה לסייעתא דשמיא, וכפי שכבר הזכרנו מה שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב) יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וביארו הגר"א והמסילת ישירים כי דווקא בזמן שאדם עשה כל מה שהוא יכול, וכבר הגיע למצב שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, אז זוכה לסייעתא דשמיא, אבל אם יכול להשתדל עוד בכוחות עצמו ואינו משתדל, אינו זוכה לסייעתא דשמיא. לכן צריכים להרבות בישיבה יחד עם בקשת הרחמים.

מרבית ישיבה מרבית חכמה

מהו ירבה בישיבה? שנינו בפרקי אבות (ב, ז) "מרבית ישיבה מרבית חכמה", ועוד אמרו שם "מרבית תורה מרבית חיים", ומבואר כי מרבית ישיבה ומרבית תורה הם שני עניינים, וכתבו שם הגר"א ועוד מפרשים כי מרבית ישיבה היינו שלומד תורה בישיבה ובציבור, שבציבור יש מעלה יתירה של שימוש חכמים דבוק חברים ופולפול התלמידים, וכמו שאמרו (תענית ז, א) הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מרבתי ומתלמידי יותר מכולם, ועל ידי זה זוכים לדרגה גבוהה של חכמת התורה.

והנה כשנמצאים בתוך ציבור יש תמיד את שלושת הדברים, מרבתי, מחברי ומתלמידי, וכל אחד יכול לקיים את כל הדברים האלו, מפני שיש חברותא שהוא רב ויש חברותא שהוא תלמיד, וכשלומד עם מי שהוא בעל כשרון ומבין יותר ממנו זה נקרא מרבתי, ואילו כשלומד עם מי שהוא חלש ממנו, ומסביר לו בסבלנות את מה שאינו מבין, זה נקרא מתלמידי, ועל ידי זה זוכה להצלחה יותר מכולם, אבל מי שאין לו חשק וסבלנות להסביר לאחרים, אין לו את ההצלחה יותר מכולם.

וצריך להבין מהו שאמרו הרבה למדתי מרבתי וכו', מדוע לומדים מחברי יותר מרבתי, ומתלמידי יותר מכולם. ויש לפרש שכך המציאות בדרך הטבע, כשאדם מדבר עם רבו יש לו יראת הרוממות ואינו משוחרר כל כך, ואינו יכול להאריך במשא ובמתן להבין את מה שקשה לו, אבל מחברי יש יותר יישוב הדעת לברר ולהבין את מה שקשה לו, ומתלמידי יותר מכולם מפני שאז הוא משוחרר לגמרי, ויכול להאריך במשא ובמתן כמה שהוא רוצה עד שיתבררו ויתבהרו הדברים אצלו.

ואמנם יש לזה טעם גם מצד ההשגחה, כי מתלמידי זוכה לשכר מן השמים של הצלחה בתורה יותר מכולם, מפני שהוא מזכה הרבים ומלמד תורה לאחרים מתוך אהבת חסד, ומגיע לו עבור זה שיזכה גם הוא להצלחה בתורה מידה כנגד מידה, ומחברי גם כן יש בזה קצת חסד שמקשיב לחברו בסבלנות ושומע את דבריו, אבל מרבתי אינו עושה שום חסד בזה, שהרי הוא זקוק לרבתי ולא להיפך, לכן שכר ההצלחה מרבתי הוא פחות ממה שזוכים מחברי ומתלמידי.

ועל זה אמרו "מה יעשה אדם ויחכם? ירבה בישיבה", וכן "מרבית ישיבה מרבית חכמה", היינו שאם לומדים תורה בישיבה ובציבור זוכים לחכמת התורה, ואילו "מרבית תורה מרבית חיים" – אם אדם לומד תורה בלי ישיבה, זוכה לחיים בעולם הזה ובעולם הבא, אבל עדיין חסר לו הדרגה של חכמת התורה, ויכול לזכור ולהבין לפי הבנתו אך לא יתפתח ברמת ההבנה, וכפי שישנם מתמידים גדולים שלומדים וזוכים אבל חסר להם התפתחות ההבנה, ולזה צריכים להרבות בישיבה וללמוד תורה בציבור עם המעלות של מרבתי מחברי ומתלמידי.

ולמדנו מכל זה כי המשך קבלת התורה צריך להיות על הדרך הזאת, להרבות בישיבה ולבקש רחמים, עם שימוש חכמים, דיבוק חברים ופולפול התלמידים, ועצם הלימוד צריך להיות מתוך מתיקות וערבות, וכפי שאנו רואים בברכות התורה שהבקשה הראשונה היא על ערבות ומתיקות התורה, ומיד לאחר שמזכירים "וציוונו לעסוק בדברי תורה" מבקשים "והערב נא", והיינו כי בשביל שיהיה כוח לעסוק בדברי תורה מוכרחים שהלימוד יהיה ערב ומתוק בפניו, ואם לא מרגישים את המתיקות לא שייך שתהיה הצלחה בתורה.

ולאחר שמבקשים על מתיקות התורה, מבקשים גם שנהיה כולנו "יודעי שמך", היינו אמונה וידיעת השם, לדעת ולהבין את כל ההנהגה בבריאה על פי האמונה, מה הטעם בכל דבר ודבר, יודעי "שמך" – היינו שמותיו של הקב"ה, שזה מסתרי התורה, וכמו שאמרו (הקדמת הרמב"ן עה"ת) שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכגון הגדול הגיבור והנורא, לדעת מה הם גבורותיו ומה הם נוראותיו, ולהתבונן ולשים לב על כל מה שקורה עם האדם בעצמו, שאין שום טבע ומקרה בעולם, והכל בידי שמים, ולחשוב מה רוצים ממנו מן השמים.

ובזה מקיימים "שויתי השם לנגדי תמיד", לזכור תמיד שהכל בידי שמים ולחשוב מה רוצים ממני ומה אני חייב לעשות כעת לפי האמונה, כדי לקיים "שויתי" לא צריך לחשוב כל הזמן שיש מציאות השם, מפני שקשה מאד לחשוב כל הזמן מחשבה אחת ולהתרכז בזה, רק צריכים להתבונן בכל דבר מדוע זה ככה ומה זה מחייב אותי, ולעשות חשבונות בכל דבר שעושים מה עשיתי ומה אני צריך לעשות, האם עשיתי טוב או לא עשיתי טוב, זה נקרא "שויתי השם לנגדי תמיד".

כל החשבונות האלו הם כמו שכתוב (משלי א, ב) "לדעת חכמה ומוסר", היינו שני עניינים, חכמה ומוסר, חכמה היא הבנה, ומוסר היינו להתבונן וללמוד ולמעשה מה דורשים ממני ומה הכוונה בכל דבר, ולייסר את עצמו בחשבון הנפש, ולזה יש את סדרי המוסר הקבועים בישיבות, וגם זה נכלל ב"ירבה בישיבה" לקיים את כל סדרי הישיבה בשלמות, ומי ששומר ומקיים את כל סדרי הישיבה חי חיים מאושרים, כי הוא יודע שהוא עושה את מה שהוא חייב.

אם אדם עושה מה שהוא חייב הרי הוא מוקף בקדושה, כי המצוות מקדשות את האדם וכפי שאנו אומרים "אשר קידשנו במצוותיו", "קדשנו במצוותיך", ויתירה מכך כתב ברוח חיים בתחילת פרקי אבות כי אפילו בשעה שאדם חושב לעשות מצוה, מיד הוא מוקף בקדושת המצוה אף על פי שעדיין לא עשאה. אם כן כל אחד ואחד יכול להתקדש ולהתקדש עד אין סוף, אם יעסוק במחשבות של מצוה, ויחשוב כל הזמן מה צריך לעשות על פי התורה, ובפרט על ידי הדבקות בתורה, שהתורה מקדשת את האדם יותר מכל המצוות.

ועכשיו בעמדנו אחרי שבועות צריכים לדעת ולזכור את הדברים האלו, והידיעה נותנת הבנה והשפעה לקיים את מה שיודעים. בפרט במקום הזה שיש כאן סייעתא דשמיא גדולה של "מרבתי", וראשי הישיבה הם גדולי תורה וגדולים במידות טובות, ומשפיעים גם על התלמידים חינוך לתורה ולמידות טובות וליראת שמים ולכל מה שצריך. בעזרת השם ינצלו את כל האפשרויות והדברים הטובים שיש פה, ויקיימו את כל הדברים שדיברנו, ועל ידי זה יזכו להצלחה שאין לשער!

**נדבת משפחת קרול כהודיה לבורא עולם
להולדת הנכדה
יזכו לגדלה לתורה לחופה ולמעשים טובים**

**לעילוי נשמת
הרבנית מרת גיטא פייגא קרול ע"ה
נלב"ע י"א סיון תשס"ב - תנצב"ה**

**לעילוי נשמת
הגה"צ ר' יהושע ליב בן הרב דוד זצ"ל
נלב"ע י"ד סיון תשמ"ו - תנצב"ה**